

О. М. Atoyan

THE EUROPEAN STANDARDS OF ENVIRONMENTAL EDUCATION

In the article the content and characteristics of European standards of environmental education, as well as the best ways for their implementation in the national legal system of Ukraine.

It is noted that standardization of environmental education is one of the main parts of the measures necessary to help you achieve the objectives of the Bologna process. Without the standardization of educational content and learning content without standardization of educational technologies and technologies for determining the quality of education and vocational training education idea of European integration can only remain unfulfilled slogan. It is assumed that to achieve the goal of the Bologna process is possible in Ukraine within the address such major challenges as the introduction understandable to European System of diplomas, degrees, academic qualifications, the introduction of two-tier higher education system, the formation of the European system of quality standards of education and professional training using comparable criteria, mechanisms and methods for assessing and removing obstacles to the mobility of students, teachers, researchers and managers in the field of education.

Determined that the most important methodological problem of implementing European standards of environmental education against the background of the various national union of education and science in the European space facing the differences in the perception of Categories educational community directly-conceptual apparatus of international educational standards. According to the same position, they are interpreted as a general guide for self-assessment opportunities to enter into any socio-educational niche. The opposite view presents them because of the prevailing technocratic paradigm in society because they are associated with the canons and dogmas authoritarian pedagogy. According artists topics of international educational standards is a kind of pointer in the area of operation and development of the education system as a whole and is a set of social norms requirements to level of education, training graduate to the actual educational system.

Keywords: *education, European educational standards, EU law, implementation, interstate European integration.*

УДК 341.2(045)

М. О. Баймуратов

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

У статті розглядаються сучасні тенденції правового забезпечення надання освітніх послуг в європейських країнах у контексті інтенсифікації процесів європейської міждержавної інтеграції в освітній сфері.

Наголошується, що основні принципи формування європейських правових стандартів у сфері надання освітніх послуг у сукупності становлять їх методологічний фундамент. Національне освітнє законодавство країни, стратегічним курсом якої є прагнення до членства у Європейському Союзі, має відповідати методологічній основі спільного європейського режиму надання освітніх послуг та його міжнародного-правового, конституційно-правового та профільно-законодавчого забезпечення на правотворчому, юридико-технічному та правозастосовчому рівнях функціонування правової системи.

Встановлено, що належна реалізація європейських освітніх стандартів у

суспільному житті не може бути забезпечена виключно правовими засобами. Разом з прийняттям відповідних законів та підзаконних актів, сучасний стан суспільного розвитку об'єктивує потребу у належному економічному, політичному, соціокультурному, організаційно-інституціональному забезпеченні надання освітніх послуг у відповідності до європейських стандартів у цій сфері.

Доведено, що виключно системний комплекс заходів спроможний призвести до очікуваного результату – забезпечення якості надання освітніх послуг в Україні у відповідності до нормативних стандартів розвинутих європейських країн, втілених у міжнародно-правових актах та праві Європейського Союзу.

Ключові слова: освіта, європейські освітні стандарти, право ЄС, імплементація, європейська міждержавна інтеграція.

Постановка проблеми. Аналіз конституційного регулювання освітньої політики в європейських країнах показує, що в багатьох з них сьогодні відбуваються процеси передачі функцій контролю та управління освітою політикою територіальним громадам і ці тенденції закріплюються саме на конституційному рівні. В той же час, порівняльне дослідження конституційно-правового регулювання освітньої політики в Україні та зарубіжних країнах свідчить про те, що сьогодні відповідні норми мають певні схожі елементи, що пов'язане по-перше із впливом міжнародних стандартів в цій сфері, а по-друге процесами уніфікації норм права які відбуваються в рамках міждержавної інтеграції.

Саме тому актуальним завданням вітчизняної правової науки у сучасних умовах європейської міждержавної інтеграції вбачається виокремлення позитивного досвіду держав-членів ЄС як щодо публічного управління освітньою діяльністю, так і в частині правового забезпечення та стимулювання надання якісних освітніх послуг окремими суб'єктами задля подальшого використання у процесі правової модернізації освітньої сфери в Україні у контексті підписання та реалізації угоди про асоціацію з Європейським Союзом, що означає інституціонально-функціональне формування принципово нового рівня освітнього співробітництва між нашою країною та ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню освіти як органічної частини суспільства, нерозривно пов'язаної з його іншими складовими інститутами – політикою, економікою, культурою присвятили свої праці: В. Андрущенко, Д. Батлер, С. Гессен, Б. Гершунський, В. Кузьмін, І. Пригодін, С. Янг та інші.

Багато уваги приділяється сьогодні реформуванню національної системи освіти у відповідності до європейських стандартів, зокрема в цьому контексті можна виділити роботи Н. Бондарчук, В. Буренко, М. Курко, О. Матвієнко, І. Матяш, Н. Шевченко та інших.

Водночас варто відзначити, що у сучасних умовах європейської міждержавної інтеграції додаткової уваги потребують питання визначення сучасних тенденцій правового забезпечення надання освітніх послуг у державах-членах ЄС, враховуючи інтенсифікацію співробітництва України з даним інтеграційним об'єднанням.

Тому метою даної статті є дослідження сучасних тенденцій правового забезпечення надання освітніх послуг в європейських країнах.

Виклад основного матеріалу. Поняття «державна освітня політика» передбачає, що суб'єктом її розробки, формування, легалізації, реалізації та контролю є державні органи регулювання освітнього процесу (органи законодавчої, виконавчої та судової влади, інститути громадянського суспільства). Водночас у сучасних політичних умовах суб'єктами державної освітньої політики виступають як регіональні структури управління освітою, так і міжнародні органи й установи, котрі здійснюють освітню політику на світовому рівні (наприклад, ЮНЕСКО, Міжнародний валютний фонд, ЄС,

Міжнародний фонд «Відродження» та ін.). Склад і компетенції органів та інституцій освітньої політики є специфічними для кожної держави [1], а для міжнародних інституцій вони визначаються їх статутними документами та прийнятими ними рішеннями.

Сьогодні, особливої ваги набувають зусилля світового співтовариства у царині гармонізації взаємодії глобальних і регіонально-маргінальних тенденцій, зорієнтованих в цілому на вистраждану людством нову «шкалу цінностей» на шляху реалізації гуманістичних ідей, пов'язаних із органічним синтезом імперативів культури, миру, злагоди й співпраці. У першій статті Статуту ЮНЕСКО проголошується як пріоритет розбудова миру через освіту, культуру і науку. Для країн Європейського Союзу характерним є рух у напрямі створення системи масової середньої освіти, «яка асоціювалася з демократизацією, соціальним прогресом, зростанням престижу держави на міжнародній арені....

Середня освіта в більшості регіонів світу представлена двома рівнями загальноосвітньої підготовки: неповними середніми школами (I ступінь) і повними середніми школами (II ступінь) з усією різноманітністю типів шкіл, відділень, потоків, як правило, академічного або практичного за змістом спрямування» [2; 3; 4; 5].

Міжнародні європейські експерти з освіти, аналізуючи у 1996 році стан освітніх реформ у 15 тодішніх країнах-членах Європейського Союзу (Франції, Німеччині, Італії, Бельгії, Люксембурзі, Нідерландах, Данії, Ірландії, Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії, Греції, Португалії, Іспанії, Австрії, Фінляндії й Швеції), виокремлюють 8 параметрів, за якими порівнюються освітні системи розвинутих країн Заходу: 1) цілі освіти (основні вимоги до обов'язкової освіти) (телеологічні домінанти освіти. – Авт.); 2) структура обов'язкової освіти (архітектонічна складова. – Авт.); 3) управління освітнім процесом (управлінська складова освітнього процесу. – Авт.); 4) навчальні програми (його навчально-методологічна складова. – Авт.); 5) викладацькі кадри (кадрова складова. – Авт.); 6) компенсація за нерівні соціально-культурні та економічні умови (соціальна складова. – Авт.); 7) служби допомоги школам (менторська складова. – Авт.) і 8) атестація (оцінка) освітянських закладів (контрольно-оцінююча складова. – Авт.).

Особлива увага звертається на трансформаційний контекст цих освітянських параметрів, по-різному представлений у різних країнах-членах Європейського Союзу. Так, моніторинг оцінювального комплексу орієнтується переважно на такі принципи, як об'єктивність, релевантність навчальної програми (її відповідність вимогам сьогодення. – Авт.), гнучкість і відкритість до трансформацій, координація із навчальним процесом та зрозумілість.

Динаміка оцінювального комплексу в країнах ЄС характеризується у таких напрямках: ступінь децентралізації оцінювання; функції оцінювання; оцінювальні інструкції; характеристика спеціалізованих оцінювальних кадрів; зміст моделі оцінювання [6].

Характерним для країн-членів Європейського Союзу є загальна тенденція зниження рівня контролюючих функцій з боку центральної влади та поступове зростання рівня й змісту контролюючих функцій регіональної влади та самих шкіл, звичайно, із збереженням за найвищими державними органами загальних наглядацьких повноважень.

Зростає також тенденція залучати до інспекційної діяльності за управлінням школою батьків, вчителів та інших освітянських функціонерів. У цьому аспекті показовим, зокрема, є досвід Іспанії в реструктуризації й децентралізації управління школою та передачі за Конституцією країни організаційно-контролюючих функцій регіональним автономним освітянським громадам.

У деяких країнах-членах Європейського Союзу (Іспанії, Португалії та Фінляндії) контрольно-інспекційна функція замінюється на наглядацько-радницьку. В інших, зокрема у Франції, контрольна інспекція поєднується з наглядово-радницькими функціями.

Фламандська громада Бельгії, Франція, Люксембург, Нідерланди, Португалія та Велика Британія демонструють у 1984–1994 рр. результати пошуку «балансу між простою оцінювальною функцією інспекції та її нормативними функціями» [7].

У країнах-членах Європейського Союзу створено різні організації або відділи, на яких покладається функція інспекції за ефективністю або за якістю освітньої системи. Типовим тут є, зокрема, досвід Фламандської громади Бельгії, що створила «службу розвитку в 1991 р.; Французької громади в Бельгії, що в 1994 р. створила наглядову та радницьку структуру для обов'язкової освіти; Іспанії, яка в 1990 р. створила національний відділ якості та оцінювання». У Люксембурзі в 1993 р. засновано спеціальну службу координації освіти та технологічних досліджень і педагогічних інновацій.

Слід зазначити, що в країнах-членах Європейського Союзу спостерігається тенденція трансформації традиційної моделі оцінювання, зорієнтованої на визначення її характеристику якості результатів оцінювання переважно на базі академічного тестування учнів, на іншу оцінювальну модель, де увагу зацентровано на процес оцінювання [41; 42].

Отже, можемо зазначити, що порівняльний аналіз реформування освітніх систем у країнах-членах Європейського Союзу на порозі третього тисячоліття існування нашої цивілізації переконливо свідчить про подальшу гармонізацію в цих країнах регіональних і глобальних освітянських тенденцій.

Як ми вже побачили, в багатьох країнах Європи сьогодні відбуваються процеси передачі функцій контролю та управління освітою політикою територіальним громадам і ці тенденції закріплюються саме на конституційному рівні.

Так, у Бельгії з 1989 р. Згідно з Конституцією законодавчою (легітимною) та виконавчою владою наділені Французька, Фламандська та Німецькомовна Громади (Communities). Вони відповідають у сфері управління обов'язковою освітою за всі питання, крім трьох завдань, розв'язання яких покладено 127 статтею Конституції на федеральну владу [8]:

- визначення термінів початку й завершення обов'язкового шкільного віку;
- установлення мінімальних вимог для отримання диплома;
- визначення системи фінансового забезпечення.

Фундаментальні принципи освіти визначено у 24 статті Конституції Бельгії:

- освіта повинна бути вільною; будь-які превентивні заходи заборонені; покарання за вчинки, злочини мають регулюватися лише законом чи декретом; Громада має бути переконана у тому, що батькам дано право свободи вибору; освіта повинна бути нейтральною, зокрема у філософському (політичному) плані, ідеологічному та релігійному;

- Громада як організаційна влада може делегувати свої повноваження одній чи більше автономним організаціям за умови, що на це дають згоду 2/3 членів;

- кожен повинен мати право на освіту, яке відповідає фундаментальним принципам свобод; обов'язкова освіта має бути безкоштовною;

- всі учні й студенти, батьки, члени педагогічних і непедагогічних освітянських закладів рівні перед законом;

- фінансове забезпечення і надання грантів допомоги на освіту Громади регулюють законом або декретом.

В управлінській сфері освіти, зокрема для Французької Громади, характерною є

тенденція до розширення шкільної автономії.

Освітня політика Громади декретом від 9 листопада 1990 р. установлює нові умови відповідального менеджменту самих закладів освіти, створює відділи опіки, зорієнтовані у своїй діяльності на близьку й віддаленішу перспективи, на прискорення процесів децентралізації на всіх ступенях (циклах) обов'язкової освіти, включаючи також подальшу освіту й освіту для дорослих та інтернати.

Раціоналізуючи забезпечення освіти, Французька Громада у 1992 р. за рекомендаціями OECD розпочала організацію освітянських Окружних консульств, що у 1993 р. охопили всі школи (10 географічних зон для середньої освіти та 12 зон - для «базової освіти»), реалізуючи у такий спосіб досягнення такої важливої мети, як децентралізація прийняття управлінських рішень.

Для управлінської політики освіти Фламандської Громади в загальному управлінні освіти виокремлюється шість базових напрямів:

- федералізація освіти;
- автономія освіти Громади: Декретом від 29 грудня 1988 року створено нове Незалежне консульство освіти Громади для керівництва освітою Фламандської Громади; Декретом від 22 березня 1995 року розширено автономію приватних шкіл, що перебувають на приватному забезпеченні;
- рівне фінансування;
- політична дерегуляція у напрямі зменшення норм, пов'язаних із визначенням, зокрема, змісту освіти, її децентралізацією, наданням освітніх грантів;
- шкільна автономія;
- політика поради: забезпечується створеним за Декретом від 31 липня 1990 року Фламандським відділом освіти.

У сфері управління менеджментом та організацією шкіл Незалежне консульство освіти Фламандської Громади визначає свою діяльність за трьома фундаментальними принципами:

- демократизація;
- децентралізація;
- розширення інституції відповідальності.

Як свідчать аналітичні матеріали європейських експертів з освіти про реформування систем обов'язкової освіти у країнах-членах ЄС за 1984–2015 роки, однією з важливих проблем управління освітою є встановлення рівня відповідальності за визначення змісту і цілей навчальних програм центральної влади і закладів освіти. Тут всі країни повинні враховувати три базових критерії:

- програма повинна гарантувати загальні мінімальні цілі навчання, зміст атестатів повинен бути визнаним на всій території країни;
- всі регіональні і локальні аспекти освіти мають бути враховані, зокрема географічні, історичні, соціальні, культурні й економічні, та там, де необхідно, й мовні;
- повинні братися також до уваги характерні риси кожної окремої школи як специфічні ознаки певної локальної спільноти, а для приватних шкіл - необхідно зважати на тих, хто спонсорує їх.

Надзвичайно важливим компонентом управління освітнім процесом є коректне розв'язання протиріч дистрибуції влади у напрямі визначення різних рівнів для розвитку навчальної програми. Тут різні країни демонструють різні моделі співвідношення тенденції централізації та децентралізації в управлінні освітою, зокрема, у встановленні змісту навчальних програм. Так, в Іспанії навчальна програма є традиційно централізованою. Разом з тим у 1990 році центральна влада регламентує в програмі певні позиції, що повністю формуються на регіональному рівні самими школами. Національна навчальна програма Англії та Уельсі чітко регламентує

структуру змісту й цілей у комплексі обов'язкових навчальних дисциплін для всіх учнів протягом всього періоду обов'язкової освіти.

Контрастними для такої освітньої норми є в інших країнах-членах ЄС т. зв. «проміжні варіанти». Так, у Бельгії центральна влада в особі держави залишає за собою право визначати мінімальний комплекс вимог для отримання атестата, делегуючи мовним Громадам, наприклад, право встановлювати параметри змісту й цілей навчальної програми залежно від культурних і мовних особливостей Громад. У Люксембурзі в навчальних проектах деяких середніх шкіл враховуються як загальнодержавні пріоритети, так і специфічні характеристики, зумовлені, зокрема, мовно-культурною варіабельністю учнів, що представляють три різні адміністративні округи і дві різні офіційні мови — французьку та німецьку.

Модель децентралізації управління освітянським процесом вибудовується також у Греції, Італії та Фінляндії, де кожна школа корелює національну навчальну програму з різноманітними локальними ситуаціями. Країни-члени ЄС, які ще не пішли шляхом освітянських реформ за моделлю такого типу, вже мають різні види управлінської диференціації відповідальності у сфері освіти.

У Німеччині цими кадровими питаннями опікуються влади освіти Земель. З 1989 р. у Швеції відповідальність за працевлаштування вчителів покладена на локальні влади освіти.

Подібним є управління кадровою ситуацією також й у Фінляндії.

У Великій Британії (Англії та Уельсі) школи і коледжі самі вирішують питання призначення на роботу вчителів.

Всі ці процеси децентралізації в управлінській сфері освіти країн-членів Європейського союзу супроводжуються проявами загальної тенденції до оцінювання, інспекції та нагляду за освітою як з позицій освітніх систем як певної цілісності, так і окремих їх компонентів. Тут особливо звертається увага з кінця 80-х – початку 90-х років на орієнтацію відбудови відповідальності освітніх систем певним потребам сучасного постіндустріального суспільства.

Висновок. Таким чином, у сфері фінансування, освіти й управління фінансово-економічними ресурсами у країнах-членах Європейського Союзу наприкінці ХХ ст. також спостерігаються прояви процесів певної децентралізації винесення рішень щодо контролю та управління (менеджменту) громадськими коштами зі збереженням центральних державних інститутів, на які покладається основна фінансова відповідальність. Подібні тенденції мають бути враховані у процесі адаптації українського законодавства у сфері надання освітніх послуг до європейських правових стандартів, регламентованих на спільному рівні «вторинними» джерелами права Європейського Союзу.

Список використаної літератури

1. Красняков Є. Державна освітня політика: сутність поняття, системність, історико-політичні аспекти [Електронний ресурс] / Є. Красняков. – Режим доступу : <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish>
2. Сергеева Т. Современное образование в контексте парадигмы «личность – образование – социум» / Т. Сергеева // Дайджест педагогічних ідей та технологій школа-парк. – 2001. - № 5-6. – С. 26-30.
3. Соколенко Ю. Поняття культурних прав і свобод людини та громадянина / Ю. Соколенко // Право України. – 2005. – № 2. – С. 27-32.
4. Тараненко І. Г. Основні напрями освіти в Іспанії / І. Г. Тараненко // Сучасні проблеми теорії і практики школи та педагогіки за рубежом : зб. наук. статей. – Київ : АПН, 1994. – С. 4-11.

5. Міжнародна взаємодія в освіті: організація та програми // Василюк А. Нариси з порівняльної педагогіки / А. Василюк, К. Корсак, Н. Яковець. – Ніжин : Ред.-вид. відділ НДПУ, 2002. – С. 45-56.
6. A Decade of Reforms at Compulsory Education Level in the European Union (1984-94). — Brussels : EURYDICE, The Information Network on Education in Europe, 1997. - P. 53 - 56.
7. Шишов С. Е. Школа: мониторинг качества образования / С. Е. Шишов. – Москва : Пед. общество России, 2000. – С. 18-141.
8. Вульфсон Б. Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI века / Б. Л. Вульфсон. – Москва : Изд-во УРАО, 1999. – 208 с.

Стаття надійшла до редакції 18.05.2015 р.

М. О. Vaimuratov

CURRENT TRENDS OF LEGAL SUPPORT PROVIDING EDUCATIONAL SERVICES IN EUROPEAN COUNTRIES

The article examines current trends legal provision of educational services in European countries in the context of the intensification of European interstate integration in the educational field.

It is noted that the basic principles of the formation of European legal standards in the provision of educational services in the aggregate represent their methodological foundation. National education legislation of the country strategic course which is striving for EU membership must meet the methodological basis of common European regime of educational services and its international law, constitutional law and profiled-legislative support for law-making, legal-technical and enforcement levels of functioning legal system.

Established that proper implementation of European educational standards in public life cannot be achieved solely by legal means. Along with the adoption of relevant laws and regulations, the current state of social development objectifies the need for appropriate economic, political, socio-cultural, organizational and institutional provision of educational services in accordance with European standards in this area.

Proved that only a systematic set of activities can lead to the expected result - ensuring the quality of educational services in Ukraine in accordance with the regulatory standards of developed European countries, embodied in international instruments and European Union law.

Keywords: *education, European educational standards, EU law, implementation, interstate European integration.*

УДК 341.2(045)

Є. В. Годованик

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються правові проблеми імплементації європейських освітніх стандартів до національної правової системи України на сучасному етапі її міждержавної інтеграції та реалізації стратегічного курсу на вступ до Європейського Союзу.

Вказується, що успіхи європейської інтеграції у сфері освіти багато в чому визначені правом ЄС, яке є унікальним політико-правовим феноменом і формує ефективні організаційно-правові засоби для досягнення поставлених перед Союзом цілей. Особливу привабливість вивченню права ЄС додає його динамічність, процес постійного розвитку права ЄС свідчить про безперервність пошуку нових і еволюцію